

<https://doi.org/10.15407/rksu.33.186>
УДК 027.54 (477-25) НБУВ ФПУ : 025.17 : 930.253

Володимир Удовик,

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,
директор Фонду Президентів України, Національна бібліотека
України імені В.І. Вернадського (Київ, Україна)

E-mail: udovik@ukr.net

ORCID: 0000-0001-7749-8095

Лариса Матвійчук, кандидат наук із соціальних комунікацій,
старший науковий співробітник Фонду Президентів України,
Національна бібліотека України

імені В.І. Вернадського (Київ, Україна)

E-mail: l.matvijchuk@ukr.net

ORCID: 0000-0002-7230-9053

БІБЛІОТЕЧНО-МУЗЕЙНО-АРХІВНА КОЛЕКЦІЯ ФОНДУ ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО: ІСТОРИКО- КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Мета роботи: визначити історико-культурологічне значення бібліотечно-музейно-архівної колекції документів інституту президентства в Україні, яка зберігається у Фонді Президентів України Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, охарактеризувати її особливості. **Методологія.** Дана робота ґрунтується на загальних положеннях системного аналізу з використанням складових загальнонаукових (узагальнення, формалізація), теоретичних (аналіз, синтез) та емпіричних (порівняння) методів. **Наукова новизна.** Бібліотечно-музейно-архівну колекцію Фонду Президентів НБУВ уперше розглянуто в контексті її значення як культурної спадщини України з акцентом на історико-культурологічному аспекті. **Висновки.** Колекція Фонду Президентів України репрезентована музейними, книжковими й ар-

Цитування: Удовик В., Матвійчук Л. Бібліотечно-музейно-архівна колекція Фонду Президентів України в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського: історико-культурологічний аспект. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2024. № 2 (33). С. 186—199. <https://doi.org/10.15407/rksu.33.186>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2024. Стаття опублікована за умовами відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

хівними документами та матеріалами, що надійшли від перших осіб держави та пересічних громадян і становлять значний культурологічний інтерес для оцінки не лише характеру міжнародних відносин та внутрішньополітичної ситуації в Україні, а й ментальних уявлень різних верств населення України щодо цінності президентської влади та поваги до неї, які пов'язані із закріпленими в суспільній свідомості сподіваннями, традиціями, нормами, звичаями в Україні та, аналогічно, в інших країнах світу. Важливу науково-інформаційну роль відіграють сформовані електронні ресурси про інститут президентства. Усі разом ці чинники посідають вагоме історико-культурне та джерелознавче місце стосовно висвітлення особистостей президентів як національного символу України, їхньої політичної культури, в тому числі міжнаціонального спілкування, визнання президентів як гарантів незалежності держави.

Ключові слова: інститут президентства, історико-культурні колекції НБУВ, музей, архів, бібліотека, Фонд Президентів України Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

Актуальність теми дослідження. Інститут президентства як орган вищої державної влади завжди викликає інтерес у науковців та пересічних користувачів, попри їхнє різне ставлення до особистостей самих президентів. І причина цього полягає не лише в тому, що від рішень даної інституції, позиції або переконань президента значною мірою залежить внутрішня та зовнішня політика держави, а інколи й навіть саме існування держави, а ще й у тому, що президент як глава держави причетний до багатьох міжнародних, політичних, культурних подій, навіть поза межами свого втручання в них. З огляду на зазначене культурна спадщина інституту президентства в багатьох країнах вважається унікальною і вирізняється особливим статусом зберігання — як в архівних установах, так і в окремих, спеціально створених меморіальних колекціях у різних державних та приватних установах, на відміну від державних документів і матеріалів, книжкових та музейних колекцій, що містяться в різних установах.

Ідея окремого зберігання президентських архівів, починаючи з американської традиції, пов'язаної з іменем президента США Ф. Рузвельта в 1939 р., поступово набула вигляду створення меморіальних установ зі збереження та популяризації історичної пам'яті про окремого президента, зведення своєрідного пам'ятника у вигляді бібліотеки, музею чи інформаційно-навчального центру. Головною метою подібних інституцій є популяризація іміджевих документів та матеріалів, акцентування на позитивних подіях, рішеннях та досягненнях певного глави держави. Такі меморіальні заклади були створені в багатьох країнах світу — від американського континенту до країн Азії та Африки. Серед найвідоміших варто згадати президентські бібліотеки та музеї у США (<https://www.archives.gov/presidential-libraries>), Меморіал Жуселіну Кубічека у Бразилії (<http://www.memorialjk.com.br>), Музей-меморіал Шарля де Голля у Франції (<https://memorial-charlesdegaulle.fr>), Музей Ж. Ширака у Франції (<http://www.museepresidentjchirac.fr>), Музей-

меморіал Ф. Еберта в Німеччині (<http://www.ebert-gedenkstaette.de>), Бібліотеку-музей В. Адамкуса в Литві (<http://adamkuslibrary.lt>), Музей Першого Президента Республіки Казахстан (<http://prezidentsmuseum.kz>), Президентський музей-меморіал Цзян Цзін-го на Тайвані (<https://www.matsu-nsa.gov.tw/Attraction-Content.aspx?a=2728&l=2>) та багато інших. Кожна держава обирає власний шлях формування меморіальної колекції, визначає її статус, наповнення, функціонування.

У 1996 р. в Україні був створений Фонд Президентів України (далі — ФПУ) в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського (далі — НБУВ), який, відображаючи новий прояв суспільного значення інституту президентства, спрямовує свою діяльність на сприяння різних представників суспільства явищу президентської влади як носія не лише політичної, а й духовної культури, на акцентування її соціокультурного значення. Тому й матеріали з проблематики інституту президентства, які формуються ФПУ, зберігаються та пропагуються саме в НБУВ — визнаному національному та міжнародному соціокультурному й інформаційному центрі, що додатково підвищує іміджевий статус цього інституту. Діяльність президентів відображають різноманітні джерела, зокрема й подарунки, отримані ними в період виконання своїх обов'язків від різних дарувальників — від перших осіб інших держав до пересічних громадян. Ці подарунки становлять основу колекції ФПУ і, маючи власне ідейно-символічне значення та духовний зміст, створили унікальний культурний ресурс НБУВ.

За 28 років свого функціонування ФПУ накопичив значний обсяг матеріалів з проблематики інституту президентства, історії політичної думки, держави і права, історії конституціоналізму тощо. Вони сформовані за такими напрямками: музейний, книжковий, архівний; створено також тематичний ресурс електронних баз даних з різних питань президентської влади, зокрема депозитарій прямої мови президентів України, бібліографію наукових та науково-популярних видань про інститут президентства в Україні та країнах світу, висвітлення іміджу України у світових ЗМІ тощо.

Аналіз досліджень і публікацій. Історія створення ФПУ, визначення його місця серед аналогічних утворень та в системі соціальних комунікацій, пов'язаній з документальною спадщиною інституту президентства в цілому, стали предметом досліджень українських учених [13]. Так, Я. Чепуренко вивчала шляхи поповнення традиційних документальних фондів [16; 18]; О. Бодак зосередилася на питанні електронних інформаційних ресурсів із проблематики інституту президентства [1]; специфіку комплектування фондів та можливості доступу до них висвітлила С. Польовик [8]; характерні ознаки ФПУ як бібліотечної структури відзначила у своїх дослідженнях Л. Галаган [3]; формування електронних ресурсів, зокрема мультимедійних, інформаційно-аналітичну складову діяльності ФПУ та її характеристики серед подібних інституцій у різних країнах світу досліджу-

вав В. Удовик [12; 14]; В. Волковинська розкрила можливості популяризації фондів ФПУ через соціальні медіа [2]. Дослідники також зверталися до зарубіжного досвіду історії й організації президентських бібліотек. Я. Чепуренко у своїх працях розглянула принципи формування спеціалізованих документальних фондів та юридичне забезпечення функціонування президентських бібліотек у США [17]; Н. Стрішенець вивчала інфраструктуру й історію створення цих установ, зокрема появу дефініції «президентська бібліотека», поширеної у США [11]. Формування мережевих ресурсів президентських бібліотек США та забезпечення доступу до них, вплив сучасних інформаційних технологій на діяльність цих бібліотек досліджувала Л. Галаган [4]. Популяризацію іміджу інституту президентства в США, його вплив на громадську думку щодо ставлення до органів вищої державної влади та роль президентських бібліотек у цьому процесі розглянула С. Польовик [9]. Аналіз цих праць, а також власні дослідження й практичний досвід роботи авторів дають можливість сформулювати власне бачення комплексної колекції та функцій ФПУ як історико-культурологічного явища, відмінного від інших бібліотечно-музейних-архівних інституцій.

Мета дослідження. Визначити історико-культурологічне значення бібліотечно-музейно-архівної колекції документів інституту президентства в Україні, яка зберігається у Фонді Президентів України Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, охарактеризувати її особливості.

Виклад основного матеріалу. Чи не найбільш затребуваним серед відвідувачів та користувачів ФПУ є його музейний фонд (обсяг фонду — близько 2500 одиниць зберігання) — музейні предмети, пов'язані з життям та діяльністю президентів України, інших державних високопосадовців. Склад фонду досить різноманітний і включає декілька музейних колекцій: це — предмети народних промислів (вишиванки, дерев'яні скриньки, килими, вази, посуд тощо), музичні інструменти, декоративна зброя (шаблі, мечі, булави тощо), картини (виконані різними техніками на полотні, шовку, папірусі, з використанням каміння, гаптовані тощо), предмети одягу (мантії, національний одяг країн-дарувальників тощо), макети військової техніки, почесні нагороди та відзнаки президентів України, скульптури та нумізматичні експонати тощо [15].

Музейний фонд ФПУ є своєрідною об'ємною панорамою діяльності найвищих керівників України. Серед експонатів — подарунки президентам України з різних куточків світу: зі США, Великобританії, Італії, Іспанії, Аргентини, Литви, Естонії, Польщі, Грузії, Казахстану, Таджикистану, країн Азії та Далекого Сходу тощо. Зазвичай в якості подарунка виступають предмети, що найбільшою мірою виражають національний колорит країни або ж є символами міст, організацій, установ тощо.

Музейний фонд, будучи репрезентованим музейними експонатами різної художньої цінності, становить значний культурологічний інтерес з

точки зору оцінки не лише характеру міжнародних відносин, а й ментальних уявлень дарувальників — представників різних верств населення України щодо незалежності держави, її культурної самобутності, духовної цінності, пов'язаної з традиціями, мораллю, звичаями різних держав та самої України.

Значну кількість експонатів-подарунків, отриманих президентами України, становлять стандартні подарункові комплекти, які уособлюють країну особи — дарувальника, тобто є символами нації чи держави або прямо нагадують про дарувальника та подію, під час якої було отримано подарунок. Подібні подарунки чітко атрибутовуються. Так, наприклад, подарунок від прем'єр-міністра Індії — погруддя видатного національного діяча і духовного батька індійського народу, символу ненасильницького спротиву Могандаса (Махатми) Ганді (ФПУ музей. інв. № 1638) — це експонат, що виставлений у багатьох президентських музеях світу — від США до Європи [19]. Аналогічна ситуація і з експонатом «Частинка Берлінського муру» (ФПУ музей. інв. № 1073 та інв. № 1483): у ФПУ зберігаються два предмети, подаровані двом президентам України (як відомо, частинки цього муру також виставлені в експозиціях Президентської бібліотеки Р. Рейгана [21] та Президентської бібліотеки Дж.Г.В. Буша [20]). За висловом А. Меркель, колишнього німецького прем'єр-міністра, «Падіння стіни показало нам, що мрії збуваються. Ніщо не стоїть на місці» [5].

Більшість подарунків мають глибоко символічне значення, навіть якщо безпосередньо не пов'язані з особистістю або країною дарувальника, наприклад електровелосипед від президента Естонської Республіки К. Кальюлайд (ФПУ музей. інв. № 2123), що розглядається як символ боротьби за зміну клімату завдяки розвитку нових безпекових технологій і водночас нагадує транспортний засіб президента з відомого серіалу «Слуга народу», де В. Зеленський зіграв головну роль [10].

Безумовну мистецьку цінність становлять музейні експонати, виготовлені в якості подарунка главі держави в одному екземплярі. Це, як правило, картини та рукотворні килими (наприклад, великий килим із зображенням президентів країн СНД, витканий у Таджикистані, що має свою історію, пов'язану з дипломатичною діяльністю президента України Л. Кучми (ФПУ музей. інв. № 20), тощо.

Пересічні громадяни, передусім з України, дарують президентам у більшості випадків саме унікальні речі, які створені ними в єдиному екземплярі й несуть у собі повідомлення, зокрема, із нагадуванням про неофіційні зв'язки з президентами або про певну подію чи явище. Наприклад, це пазл «Україна», де кожену область, у тому числі Крим, репрезентує окремий елемент, а в комплекті до нього міститься металева голка (ФПУ музей. інв. № 1756). Даний подарунок — це своєрідне побажання Президенту України зшити разом усю Україну, з Кримом та Донбасом включно.

Журналісти та інші відвідувачі виставкових експозицій ФПУ часто цікавляться питанням матеріальної вартості подарунків президентам України, на що отримують відповідь, що головною цінністю цих експонатів є їхня унікальність як свідчень про суспільно значущі міжнародні чи національні події. Ознайомлюючись із цими музейними предметами, дослідники можуть відтворити чимало деталей з історії міжнародних відносин, зокрема дипломатичних зв'язків. Адже підбір подарунка вищій посадовій особі іншої країни — це мистецтво саме дипломатичної служби, яке має усталені традиції, а власне подарунки від дипломатичних місій слугують тому, аби висловити в завуальованій формі те, про що не можна сказати відкрито [6].

Передавання експонатів не завжди супроводжується повноцінним описом дару. Тому співробітники ФПУ не лише здійснюють систематизацію та інвентарний опис музейних предметів, а й проводять пошук інформаційних ресурсів про дарувальника, про історію експоната, подію, під час якої відбулося передання дарунка, встановлюють його художню цінність тощо. Такі дані значно підвищують інформаційну значущість колекції подарунків, а також активно використовуються під час підготовки виставок та екскурсійної діяльності.

Інша частина колекції ФПУ — книжкове зібрання (близько 8900 примірників), що складається з двох частин: із книг, подарованих Президенту України, що надходять від Адміністрації / Офісу Президента України, та з тематичної складової колекції, присвяченої інституту президентства, історії держави і права, конституціоналізму і державному управлінню, яка створюється у ФПУ та поповнюється завдяки централізованому комплектуванню НБУВ обов'язковим примірником або шляхом книгообміну.

Зібрання подарункової колекції друкованих видань нараховує понад 4 тис. примірників, що містять дарчі написи від автора або дарувальника. Аналіз цих видань свідчить, що вони мають вагоме джерельне значення, є свідченнями їхньої тематичної актуальності для інституту президентської влади, розкривають намагання авторів донести до першої особи держави провідну думку своїх творів. Такі подарунки відображають сподівання дарувальника на те, що завдяки зацікавленості глави держави авторські ідеї можуть бути втілені в життя. Тому подекуди зустрічаються не лише напис дарувальника Президенту України з побажаннями, а й прохання стосовно вирішення певних суспільно значущих, культурних чи особистих питань. Наприклад, один із дарувальників просив про допомогу у масовому виданні своєї праці — атласу цілющих рослин Луганської області [7].

Видання з дарчими написами, або інскриптами, можна розподілити за певними ознаками, причому кожна група вирізняється особливими рисами. Зокрема, є видання з дарчими написами від автора або від дарувальника; видання зарубіжні та українські; написи зустрічаються як короткі,

офіційні — Президентів України від автора, так і з побажаннями інскриптивно-епістолярного характеру.

Переважна більшість видань – закордонні, в яких написи обмежуються короткими офіційними фразами: «з найкращими побажаннями» або «від автора». Проте часто зустрічаються й вкладені візитки з повними даними та каналами зв'язку з дарувальником. Ще однією відмінністю закордонних дарів є їхнє вручення переважно при особистих зустрічах, на відміну від подарунків українських громадян, які намагаються самостійно знайти різноманітні способи передання книжок Президентів України.

Книги з дарчими написами сприяють з'ясуванню питання щодо ставлення українських громадян до певного президента та визначенню ступеня актуальності подій під час його президентства через аналіз тематики видань та регіону дарувальників. Наприклад, Президенту України В. Зеленському дарують видання з усіх регіонів України, часто це книги, пов'язані з історією України доби козацтва, військової тематики. Натомість, серед книжкових видань, які дарували В. Януковичу, переважають отримані від громадян зі Сходу та Півдня України та присвячені подіям Другої світової війни. Ці факти є своєрідною ілюстрацією сприйняття керівників держави її громадянами, масштабу їхньої підтримки, ідеологічного та історичного контексту.

Архівний фонд ФПУ (8 фондів, понад 1500 архівних справ) здебільшого складається з вітальних адресів і листівок від глав держав та урядів, міжнародних та українських установ і організацій, листів від громадян Президентів України; комплексу матеріалів із друкованих ЗМІ стосовно актуальних суспільно-політичних та економічних питань і висвітлення міжнародних візитів; фото-, аудіоматеріалів; грамот та дипломів президентів про присвоєння їм почесних звань, а також матеріалів президентських виборчих кампаній (фонд передвиборчої агітації почав формуватись у 2009 р., з початком президентської виборчої кампанії, і складається з агітаційної партійної преси, буклетів та аркушевого матеріалу, відеоматеріалів, а також фотокопій ключових повідомлень кандидатів у Президенти України, розміщених на банерах та білбордах). Усі ці матеріали передані на зберігання до ФПУ від Адміністрації / Секретаріату / Офісу Президента України й охоплюють період з 1991 р. по теперішній час. У складі архівного фонду ФПУ зберігаються колекційні матеріали, не пов'язані з офіційними документами, які продукує Адміністрація / Секретаріат / Офіс Президента України, оскільки вони, згідно із засадами Національного архівного фонду, надходять і зберігаються в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України (далі — ЦДАВО України). При створенні ФПУ було ухвалено рішення не передавати документи офіційної діяльності Президентів України із ЦДАВО України до ФПУ, а зосередити у Фонді документи і матеріали культурологічного значення, які доповню-

ють офіційну історію та поглиблюють відомості про багатогранну діяльність президентів України. ФПУ має право збирати й документи особистого характеру президентів України.

Найбільшим за обсягом документів є фонд «Л.Д. Кучма. Президент України (1994—2005)»: це 483 архівні справи, більшість з яких містять вітальну кореспонденцію, зокрема телеграми та листи з нагоди перемоги на виборах та інавгурації, надіслані з усього світу. Також відвідувачі ФПУ традиційно звертають увагу на листівки з нагоди державних (День Незалежності України, День Конституції тощо) та інших свят і пам'ятних дат (Новий рік, Різдво Христове, Великдень, дні народження тощо). Особливою групою документів у межах вітальної кореспонденції є вітальні адреси, відзнаки та дипломи (близько 400 документів). Так, наприклад, у даному фонді представлені відзнаки Л.Д. Кучми, а саме: дипломи про присвоєння звання почесного професора (доктора) низки вітчизняних та закордонних вищих навчальних закладів — Київського університету імені Т. Шевченка (від 2 січня 2001 р.), Дніпропетровського державного університету (від 15 травня 2000 р.), Бількентського університету в Туреччині (від 23 листопада 2000 р.), Національного університету Узбекистану імені Мірзо Улугбека (вересень 2004 р.); звання почесного громадянина міст Дніпропетровська (від 29 грудня 1995 р.), Єревана (від 1 жовтня 2002 р.); грамоти — «Грамота Товариства української мови, літератури та культури Воєводини» (Сербія), «Грамота за великий внесок у проведення Літньої школи україністики від Товариства "Просвіта"», грамота «Вільне козацтво України» — за постійну державну турботу про відродження козацтва тощо.

Особливе місце в архівному фонді належить справам, сформованим з листів громадян із проханнями про допомогу у вирішенні різних питань. Кореспонденція олюднею офіційну історію, свідчить про уважне ставлення Президента України до людських дол, у справах наявні й повторні листи зі словами вдячності за допомогу у вирішенні певних проблем. Найбільш щирими є листи від дітей, приміром у 1999 р. Л.Д. Кучмі було презентовано альбом від вихованців дитячого садка притулку «Отчий дім» (Київська обл., Києво-Святошинський р-н, хутір Петровський) з листами та малюнками вихованців (ф. 3, оп. 3, спр. 11).

У ФПУ зберігається також значна за обсягом колекція фотодокументів (понад 60 фотоальбомів, 307 великоформатних фото). Це, до прикладу, фотоальбоми, що відображають діяльність президентів в Україні та на міжнародній арені: «Зустріч глав держав Центральної Європи. м. Вербанія і м. Стреза. 8—9 червня 2001 р.» (ф. 3, оп. 3, спр. 24), «Державний візит Президента України В.А. Ющенка до Ізраїлю. Листопад 2007 р.» (ф. 4, оп. 3, спр. 8) та ін.; фотоальбоми, передані з нагоди пам'ятних дат або проведення урочистих та інших заходів: «400 років надання м. Жовкві Магдебурзького права» (ф. 3, оп. 3, спр. 32), «Всеукраїнські збори представників органів

державної влади, органів місцевого самоврядування та громадськості. Вересень 2002 р.» (ф. 3, оп. 3, спр. 28) та ін.; фотоальбоми, подаровані президентам України на згадку: «Випускний фотоальбом від Стрюкової Т.М. Мелітопольська загальноосвітня школа № 4, м. Мелітополь, Запорізька область. 2004 р.» (ф. 3, оп. 3, спр. 46), «Фото В. Ющенко під час передвиборчої кампанії» (ф. 4, оп. 3, спр. 1) та ін.

Окрема частина фонду ФПУ — це електронні бази даних. На початок 2024 р. у ФПУ було сформовано п'ять електронних баз даних із проблематики функціонування інституту президентства в Україні та світі. Це повнотекстові бази даних, зокрема: депозитарій «Пряма мова президентів України» (5872 записи), «Україна у відгуках зарубіжної преси» (48 175 записів), «Інститут президентства в зарубіжних ЗМІ» (9424 записи); бібліографічна база даних «Інститут президентства» (33 304 записи): бібліографічний опис книг, статей, дисертацій та авторефератів дисертацій за період 1990—2023 рр. з тематики інституту президентства в Україні та зарубіжних країнах; електронна база даних мультимедійних ресурсів (2259 записів): аудіо-, відео-, фотодокументи, що відображають різні аспекти організації та діяльності президентської влади і дорадчих структур як за кордоном, так і в Україні (відеоматеріали президентських та парламентських виборчих кампаній, офіційних заходів за участі президентів різних країн та мультимедійні матеріали, що відображають український досвід функціонування інституту президентства).

Загальну картину представлення України на міжнародній арені як пріоритету зовнішньої політики всіх президентів України доповнює база даних «Україна у відгуках зарубіжної преси». Це репрезентація відгуків про Україну на шпальтах зарубіжних ЗМІ, зокрема аналіз реакції світових медіа на російсько-українську війну. ФПУ було сформоване оптимальне коло джерел, які вирізнялися наявністю актуальної інформації з переважанням публікацій аналітично-прогностичного характеру щодо висвітлення іміджевих характеристик нашої держави.

Основні електронні бази даних представлені відвідувачам НБУВ та всім мережевим користувачам через сторінку ФПУ на порталі НБУВ.

Наукова новизна. Бібліотечно-музейно-архівну колекцію Фонду Президентів НБУВ уперше розглянуто в контексті її значення як культурної спадщини України з акцентом на історико-культурологічному аспекті.

Висновки. Колекція Фонду Президентів України репрезентована музейними, книжковими й архівними документами та матеріалами, що надійшли від перших осіб держави та пересічних громадян і становлять значний культурологічний інтерес для оцінки не лише характеру міжнародних відносин та внутрішньополітичної ситуації в Україні, а й ментальних уявлень різних верств населення України щодо цінності президентської влади та поваги до неї, які пов'язані із закріпленими в суспільній свідомості споді-

ваннями, традиціями, нормами, звичаями в Україні та, аналогічно, в інших країнах світу. Окреме науково-інформаційне значення мають сформовані електронні ресурси про інститут президентства. Усі разом ці чинники мають вагоме історико-культурне та джерелознавче значення для висвітлення особистостей президентів як національного символу України, їхньої політичної культури, в тому числі міжнародного спілкування, визнання президентів як гарантів незалежності держави.

Серед завдань ФПУ — формування та збереження документальних ресурсів інституту глави української держави історико-культурологічного спрямування, їхня популяризація серед науковців та громадськості, активізація зацікавленості до самої інституції президентської влади. Вивчення зарубіжного досвіду функціонування президентських бібліотек, музеїв та архівів дає підстави для висновку, що Фонд Президентів України НБУВ є найбільш оптимальною формою універсальної (а не персоніфікованої) бібліотечно-музейно-архівної колекції матеріалів перших осіб держави.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Бодак О. Формування електронних інформаційних ресурсів Фонду президентів України в контексті розвитку вітчизняних соціально-інформаційних комунікацій // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 2011. Вип. 32. С. 250—259.
2. Волковинська В. Наукова установа у соціальних медіа (На прикладі сторінок Фонду Президентів України Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського у соцмережах) // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 2016. Вип. 44. С. 62—76.
3. Галаган Л.М. Фонд Президентів України як змістовна особливість структури Національної бібліотеки // Вісник Одеського національного університету. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. 2014. Вип. 17 (2). С. 127—133.
4. Галаган Л. Онлайнкові ресурси президентських бібліотек світу // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 2010. Вип. 27. С. 44—53.
5. Меркель: падіння Берлінського муру — символ змін на краще. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/11/141109_berlin_wall_merkel_sa (дата звернення 22.02.2024).
6. Новиков К. Дарча грамотність // Закон і бізнес. 2006. № 42 (770). URL: <https://zib.com.ua/ua/print/2683.html> (дата звернення 22.02.2024).
7. Пасечник Л.А. Атлас лекарственных растений Луганской области. Т. 1. Луганск, 2008. 585 с.
8. Польовик С. Використання документних ресурсів Фонду президентів України в процесі обслуговування користувачів // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 2006. Вип. 16. С. 144—152.
9. Польовик С.М. Роль президентських бібліотек США у формуванні суспільної думки // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 2010. Вип. 28. С. 95—102.

10. Президентка Естонії подарувала Зеленському велосипед. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/11/26/7233088> (дата звернення 22.02.2024).
11. Стрішенець Н. Президентські бібліотеки США: історія та досвід функціонування // Бібліотечний вісник. 2001. № 6. С. 31—39.
12. Удовик В.М. Інформаційно-аналітична діяльність Фонду Президентів України в умовах конституційної трансформації інституту президентства в Україні // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 2007. Вип. 18. С. 210—215.
13. Удовик В.М. Президентські бібліотеки як спеціалізовані документальні фонди: історіографія питання // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2015. Вип. 3. С. 20—29.
14. Удовик В.Н. Мультимедійні ресурси в електронній бібліотеці Фонду Президентів України // Бібліотеки національних академій наук: проблеми функціонування, тенденції розвитку. Научно-практичний і теоретичний збірник. 2011. Вип. 9. С. 161—168.
15. Фонд Президентів України. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/48> (дата звернення 22.02.2024).
16. Чепуренко Я.О. Правове забезпечення організації документного фонду, зберігання та використання інформаційних ресурсів (на прикладі бібліотечно-архівної колекції «Фонд президентів України») // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 2002. Вип. 9. С. 477—483.
17. Чепуренко Я.О. Правове забезпечення формування фондів та використання інформаційних ресурсів президентських бібліотек США // Архіви України. 2001. № 4—5. С. 136—149.
18. Чепуренко Я. Система документопостачання бібліотечно-архівної колекції «Фонд президентів України» // Бібліотечний вісник. 2003. № 3. С. 2—7.
19. Bust of Mahatma Gandhi. URL: <https://catalog.archives.gov/id/157649416> (дата звернення 22.02.2024).
20. Permanent Collection. URL: <https://www.bush41.org/exhibits/permanent> (дата звернення 22.02.2024).
21. The Berlin Wall. URL: <https://www.reaganlibrary.gov/permanent-exhibits/berlin-wall> (дата звернення 22.02.2024).

Отримано 16 серпня 2023 р.

REFERENCES

1. Bodak O. Formuvannya elektronnykh informatsiinykh resursiv Fondu prezydentiv Ukrainy v konteksti rozvytku vitchyznianskykh sotsialno-informatsiinykh komunikatsii [Formation of electronic information resources of the Fond of Presidents of Ukraine in the context of the development of domestic social and informational communications]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho* [Scientific works of the V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. 2011. Iss. 32, pp. 250—259. [In Ukrainian].
2. Volkovynska V. Naukova ustanova u sotsialnykh media (Na prykladi storinok Fondu Prezydentiv Ukrainy Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho u sotsmerezakh) [Scientific institution in social media (On the example of the pages of the Fond of Presidents of Ukraine of the V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine in social networks)]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho*

- [Scientific works of the V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. 2016. Iss. 44, pp. 62—76. [In Ukrainian].
3. Halahan L.M. Fond Prezydentiv Ukrainy yak zmistovna osoblyvist struktury Natsionalnoi biblioteky [Fond of Presidents of Ukraine as a meaningful feature of the structure of the National Library]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Bibliotekoznavstvo, bibliohrafoznnavstvo, knyhoznnavstvo* [Bulletin of the Odesa National University. Series: Library science, bibliography]. 2014. Iss. 17 (2), pp. 127—133. [In Ukrainian].
 4. Halahan L. Onlainovi resursy prezidentskykh bibliotek svitu [Online resources of presidential libraries of the world]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho* [Scientific works of the V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. 2010. Iss. 27, pp. 44—53. [In Ukrainian].
 5. Merkel: padinnia Berlinskoho muru — symbol zmin na krashche [Merkel: the fall of the Berlin Wall — a symbol of change for the better]. Retrieved from: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/11/141109_berlin_wall_merkel_sa (accessed on February 22, 2024). [In Ukrainian].
 6. Novykov K. Darcha hramotnist [Gift literacy]. *Zakon i biznes [Law and business]*. 2006. No. 42 (770). Retrieved from: <https://zib.com.ua/ua/print/2683.html>. (accessed on February 22, 2024). [In Ukrainian].
 7. Pasechnik L.A. Atlas lekarstvennykh rastenii Luganskoi oblasti [Atlas of medicinal plants of the Luhansk Region]. T. 1. Luhansk, 2008. 585 p. [In Russian].
 8. Poliovyk S. Vykorystannia dokumentnykh resursiv Fondu prezydentiv Ukrainy v protsesi obsluhovuvannia korystuvachiv [The use of document resources of the Fond of Presidents of Ukraine in the process of user service]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho* [Scientific works of the V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. 2006. Iss. 16, pp. 144—152. [In Ukrainian].
 9. Poliovyk S.M. Rol prezidentskykh bibliotek SShA u formuvanni suspilnoi dumky [The role of the USA presidential libraries in the formation of public opinion]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho* [Scientific works of the V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. 2010. Iss. 28, pp. 95—102. [In Ukrainian].
 10. Prezydentka Estonii podaruvala Zelenskomu velosyped [The President of Estonia presented Zelenskyy with a bicycle]. Retrieved from: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/11/26/7233088> (accessed on February 22, 2024). [In Ukrainian].
 11. Strishenets N. Prezidentski biblioteky SShA: istoriia ta dosvid funktsionuvannia [Presidential libraries of the USA: history and experience of functioning]. *Bibliotechnyi visnyk [Library Bulletin]*. 2001. No. 6, pp. 31—39. [In Ukrainian].
 12. Udovyk V.M. Informatsiino-analitychna diialnist Fondu Prezydentiv Ukrainy v umovakh konstytutsiinoi transformatsii instytutu prezydentstva v Ukraini [Informational and analytical activity of the Fond of Presidents of Ukraine in the conditions of constitutional transformation of the institution of the presidency in Ukraine]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho* [Scientific works of the V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. 2007. Iss. 18, pp. 210—215. [In Ukrainian].
 13. Udovyk V.M. Prezidentski biblioteky yak spetsializovani dokumentalni fondy: istoriohrafia pytannia [Presidential libraries as specialized documentary fonds: the historiography of the issue]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informohiia* [Library science. Documentary science. Informatology]. 2015. Iss. 3, pp. 20—29. [In Ukrainian].
 14. Udovyk V.N. Multymediinne resursy v elektronnoi biblioteke Fonda Prezidentov Ukrainy [Multimedia resources in the electronic library of the Fond of Presidents of Ukraine].

- Biblioteki natsionalnykh akademii nauk: problemy funktsionirovaniia, tendentsii razvitiia. Nauchno-prakticheskii i teoreticheskii sbornik* [Libraries of national academies of sciences: functioning problems, development trends. Scientific, practical and theoretical digest]. 2011. Iss. 9, pp. 161—168. [In Russian].
15. Fond Prezydentiv Ukrainy [Fond of Presidents of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.nbuv.gov.ua/node/48>. (accessed on February 22, 2024). [In Ukrainian].
 16. Chepurenko Ya.O. Pravove zabezpechennia orhanizatsii dokumentnoho fondu, zberhannia ta vykorystannia informatsiinykh resursiv (na prykladi bibliotekno-arkhivnoi koleksii "Fond prezydentiv Ukrainy") [Legal support for the organization of the document fond, storage and use of information resources (on the example of the library and archive collection "Fond of Presidents of Ukraine")]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho* [Scientific works of the V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. 2002. Iss. 9, pp. 477—483. [In Ukrainian].
 17. Chepurenko Ya.O. Pravove zabezpechennia formuvannia fondiv ta vykorystannia informatsiinykh resursiv prezydentskykh bibliotek SSHA [Legal support for the formation of fonds and the use of information resources of the presidential libraries of the USA]. *Arkhivy Ukrainy* [Archives of Ukraine]. 2001. No. 4—5, pp. 136—149. [In Ukrainian].
 18. Chepurenko Ya. Systema dokumentopostachannia bibliotekno-arkhivnoi koleksii "Fond Prezydentiv Ukrainy" [System of document supply of library and archive collection "Fond of Presidents of Ukraine"]. *Biblioteknyi visnyk* [Library Bulletin]. 2003. No. 3, pp. 2—7. [In Ukrainian].
 19. Bust of Mahatma Gandhi. Retrieved from: <https://catalog.archives.gov/id/157649416> (accessed on February 22, 2024).
 20. Permanent Collection. Retrieved from: <https://www.bush41.org/exhibits/permanent> (accessed on February 22, 2024).
 21. The Berlin Wall. Retrieved from: <https://www.reaganlibrary.gov/permanent-exhibits/berlin-wall> (accessed on February 22, 2024).

Received on August 16, 2023

Volodymyr Udovik

V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

E-mail: udovik@ukr.net

ORCID: 0000-0001-7749-8095

Larysa Matvijchuk

V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

E-mail: l.matvijchuk@ukr.net

ORCID: 0000-0002-7230-9053

LIBRARY, MUSEUM AND ARCHIVAL COLLECTION OF FOND OF PRESIDENTS
OF UKRAINE IN V.I. VERNADSKYI NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE:
HISTORICAL AND CULTURAL DIMENSION

The goal of the study is to determine historical and cultural importance of library, museum and archival collection of documents of the Institute of presidency of Ukraine, which are preserved in the Fond of Presidents of Ukraine in the V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine, and to define its special characteristics. **Research methods.** The study is based on general rules of systemic analysis using general scientific (generalization, formalization),

theoretic (analysis, synthesis), and empiric (comparison) methods. **Scientific novelty of the research.** The library, museum, archive collection of the Fond of Presidents of the V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine was considered for the first time in the context of its significance as a cultural heritage of Ukraine with an emphasis on the historical and cultural aspect. **Conclusions.** The collection of the Fond of Presidents of Ukraine is represented by museum, book and archival documents and materials received from the first persons of the states and ordinary citizens. These items are of notable culture significance because they could be used not only for determining the nature of international and internal relations, but for describing and analysis of givers' mental views, especially ones concerned with respect and value of presidency, and to what extent they correspond to certain expectations, traditions, customs, norms fixed in the public consciousness in Ukraine and, similarly, in other countries of the world. Electronic resources on the institute of presidency in Ukraine are of special research and information importance. And all items are important as resources in historical, cultural and source study dimensions as means for highlighting the personalities of the presidents as a national symbol of Ukraine, their political culture, including international communication, recognition of the presidents as guarantors of the state's independence.

Key words: institute of presidency, historical and cultural collections of the V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine, museum, archive, library, Fond of Presidents of Ukraine of V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine.